

VIII. aan dien van een Tuberoze, zynde dezel-
Hoofdst. ve verdeeld in twee of drie knobbeltjes als
langwerpige Bollen.

Valeri- Van de Valeriana zyn aan de Kaap drie
ana. onderscheidene soorten:

1. De Struwelswyze groeyende Afrikaan-
sche Valeriana, ook wel Speenkruid of St.
Joris kruid genaamd, met lange smalle bla-
deren.

2. De Afrikaansche Valeriana, met smalle
bladeren en roode bonte bloemen.

3. De Struwelswyze groeyende Afrikaan-
sche Valeriana, met bladeren van Erica.

De bladen van deze Plant groeyen by pa-
ren tegen elkanderen over aan stengen.
De Bloem bestaat uit één blad; zy is pyp-
agtig, en van boven verdeeld in vyf ver-
deelingen. Deze Bloemen groeyen meest
in eene soort van Kroontje boven op de
stengen, en worden gevolgd van langwer-
pige platte zaadjes, die gevleugeld zyn
met eene zachte wolligheid.

Varen. De soorten van Varen, van welke wy
melding gemaakt vinden, zyn:

1. De kleine Afrikaansche Varen, met
fyn ingesnedene bladeren.

2. De grote Afrikaansche Varen, met
spitse geribde bladeren.

3. De grote Afrikaansche Varen, met
takken en gekartelde bladeren.

4. De getande Afrikaansche Varen, met
eene gedaante van Gragtwaren.

5. De takkige Afrikaansche Varen, met
bladeren van Gragtwaren.

Wy zullen alleenlyk aanmerken dat eene
zeer

zeer grote meenigte van foorten van deze **VIII.**
Plant in de verſcheidene oorden der waer-**Hoofdf.**
reld gevonden wordt, van welken egter geene
genoeg in agting is om in de tuinen der
liefhebberen te worden aangekweekt.

De Veldajuin heeft mede eene aanmerk-**Veld-**
lyke verſcheidenheid van foorten. Die, **ajuin.**
welke tot de Kaap behooren, zyn:

1. De Boomagtige Afrikaanſche Veld-
ajuin, met eene geele bloem.

2. De geele Afrikaanſche ruikende Veld-
ajuin, met bladeren en eenen knobbeligen
wortel.

3. De Afrikaanſche Veldajuin, met blade-
ren van Weegbree, en eenen knobbeligen
wortel.

Zy heeft een Lelie-bloem, beſtaande
uit zes bloembladen, die in de rondte ſtaan,
en welker middelpunt bezet wordt door
het ſtyltje, dat naderhand eene rondagtige
vrugt wordt, die verdeeld is in drie Cellet-
jes, en gevuld met rondagtige zaadjes,
waarby men voegen moet dat zy eenen
Bol- of Tuberozen-wortel heeft.

Tot de Kaapſche Planten behoort ook Venkel,
eene foort van Venkel, te weten de Afri-
kaanſche Venkel met bladeren, die donker
roode punten hebben, en met lang ſmal
zaad. — De Venkel is eene kroon-
dragende Plant, welker bladen in Hair-ve-
zelen verdeeld zyn. De Bloembladen zyn
geheel, en ſtaan in eenen kring, zich uit-
breidende in de gedaante van eene Roos.
Iedere Bloem wordt gevolgd van twee
langwerpige bultige zaadjes, die aan de

VIII. eene zyde gegroefd, en aan de andere vlak
Hoofdst. zyn.

Vygen. Men vindt by de Kruidkundigen zeer vele
soorten van Afrikaansche Vygen (*Ficoi-*
des) opgenoemd. *Kolbe* spreekt van ver-
scheidenen van deze soorten, als door hem
meermalen aan de Kaap gezien, tevens
verzekerende dat hy van eenigen derzelven
gegeten heeft. ——— Hy geeft ze den
naam van Hottentots-Vygen, omdat de
Hottentotten deze vrugt tot spyze gebrui-
ken, en de Europeanen 'er slegts, in
navolging van hun voorbeeld, van gegeten
hebben.

Wolfs-
melk.

De Plant, welke bekend is onder den
naam van Wolfsmelk, Duivelsmelk, of
grote Spurgie, en die ook wel Wratten-
kruid genoemd wordt, is in verscheidenen
landen in grote verscheidenheid te vinden.
—— De Kaapsche soorten zyn de vyf vol-
gende:

1. De Afrikaansche Wolfsmelk, met eenen
enkelen sponsagtigen steel.
2. De Afrikaansche Wolfsmelk, met eenen
enkelen sponsagtigen steel, en bladeren van
Chamaenerion, of Wilgenkruid.
3. De Afrikaansche Boomagtige Wolfs-
melk.
4. De Ethiopische of Afrikaansche Boom-
agtige Wolfsmelk, met bladeren van Duit-
sche *Mezereon*, en eene bleeke Bloem.
5. De Afrikaansche Wolfsmelk, met zeer
hegte doornen, die uit de afzetfels der
steelen voortkomen.

Deze Plant is by de Kruidkundigen be-
kend

kend onder den naam van *Tithymalus*, dat VIII. is zagte Pap, omdat zy melk geeft. — Hoofdst. Zy heeft eene Bloem, die uit één blad bestaat, het welk een bolrondagtig Klokje maakt, gefneden in verscheidene maanwyze verdeelingen, en omringd van twee kleine bladen, die het werk van eene Bloemkelk schynen te verrigten. Het styltje, dat meest driehoekig is, komt uit den grond van de Bloem, en wordt naderhand eene vrugt van dezelfde gedaante, verdeeld in drie Zaadhuisjes, in ieder van welken één langwerpig zaadje besloten is. By deze Kenteekens voegen wy nog, dat in alle deelen van de Plant veel melkagtig scherp sap is.

Verscheidene soorten zyn 'er van de Plant, Wonderwelke men Wonderboom noemt, van welboom. ken eene aan' de Kaap natuurlyk eigen is, te weten de grootste Afrikaansche Wonderboom met roodagtige stengen, die met Leden voorzien zyn. — Men moet egter aanmerken dat deze, schoon 'er als een natuurlyk voortbrengsel van Afrika van gesproken wordt, ook zeer gemeer is in verscheidene gewesten van Amerika. Zy brengt zeer grote bladen en zaad voort, en wordt ook zelve zeer groot, mits dat zy in eenen vetten grond geplant worde. — De algemeene Kenteekens van den Wonderboom zyn deze volgende. De Bloemen hebben geene bloembladen, en bestaan uit vele Helmstyltjes, die in het middelpunt van de Bloemkelk opkomen.

VIII. Dezelfen zyn onvrugtbaar; want de vrugt-
Hoofdst. beginfels komen voort daar ver van af aan
 dezelfde Plant; zy worden naderhand drie-
 hoekige vrugten, hebbende drie Celletjes,
 in ieder van welken een langwerpig zaadje
 besloten is, dat eene harde schil heeft.

Wond- Men vindt hier ook eene soort van
kruid. Wondkruid, by sommigen *Fabago*, doch
 by anderen Boonkapper, genoemd, omdat
 haare bladeren gelyken naar die van Bonen,
 en de vrugt gelyk is aan die der Kappers.
 — Men heeft in Afrika twee foorten van
 Boonkappers.

1. De Afrikaansche Boomagtige Boon-
 kappers, met eene zwavelkleurige bloem
 en eene ronde vrugt.

2. De Afrikaansche Heesteragtige Boon-
 kapper, met breede bladeren en eene vier-
 hoekige vrugt.

De eerste behoort tot de Kaapsche Plan-
 ten. — De Kenteekens van het geslacht
 zyn voornamelyk deze. — De bladen
 komen by paren voort op den zelfden Voet-
 steel, welke Voetsteelen tegenover elkan-
 deren groeyen aan de geledingen der stee-
 len. De Kelk van de Bloem bestaat uit
 vyf bladen. De Bloemen bestaan mede uit
 vyf bladen, die zich uitbreiden in de ge-
 daante van eene Roze, en vele Helmstyl-
 tjes hebben, die het styltje van het middel-
 punt der Kelk omringen, welk styltje eene
 rolronde vrugt wordt, en meest vyfhoekig
 is, zynde door middelschorjes in vyf Cel-
 letjes verdeeld, van welken ieder vele plat-
 te zaadjes in zich bevat.

Twee

Twee foorten van Wormkruid zyn van VIII.
de Kaap in Europa overgebracht: Hoofdst.

1. Het Afrikaansch Heesteragtig Worm- Worm-
kruid, met bladen gelyk de veel verdeelde kruid.
Lavendel.

2. Het Heesteragtige Afrikaansch Worm-
kruid, met vele bloemen, en met bladen
gelyk de gemeene foort, maar die tienmaal
kleiner zyn.

Beide deze foorten zyn in de tuinen der
Liefhebberen van buitenlandsche Planten
bewaard en vermenigvuldigd, voorna-
melyk in Holland, vanwaar zy door
andere deelen van Europa verspreid zyn.
De laatste foort groeit tot de hoogte van
drie of vier voeten, en wordt heesteragtig,
brengende vroeg in de Lente aan het einde
van ieder tak zeer vele bloemen voort;
doch haar zaad wordt hier te lande zelden
ryp. — De Kentceken van het
Wormkruid zyn de volgende. Het heeft
eene Pypbloem, bestaande uit vele halve
Pypbloempjes, die verdeeld zyn in verschei-
dene verdeelingen, zittende op het vrugt-
beginsel, en besloten in eenen schubagti-
gen en half bolronden Koker. Het Vrugt-
beginsel wordt naderhand een zaad, dat
gantfch niet wollig is. Eindelyk maken de
Bloemen eene foort van Kopje uit.

Men treft aan de Kaap zekere foort van Yzer-
Hout aan, waaraan sommigen den naam ge- hout.
ven van Afrikaansch Yzerhout met Kerzen-
bladeren. En niet te onregte wordt het
aldus genoemd, omdat het, gedroogd zyn-
de, zo hard is dat 'er dikwerf een byl op
aan

VIII. aan stukken springt, eer 'er een spaander af
Hoofdst. vliegt; zynde het tevens zo zwaar dat het
 terstond zinkt, wanneer men het in het wa-
 ter werpt, waarom het niet tot den scheeps-
 bouw kan gebruikt worden.

**Zilver-
boom.** Behalven de Afrikaansche Zee-ajuin,
 met eene kleine groene Bloem en eenen
 zeer groten Bol, heeft men aan de Kaap
 een boom, die bekend is onder den naam
 van Zilverboom. Men vindt van den-
 zelve vierderleie soorten opgeteld:

1. De Zilverboom, met breede zachte witte
 bladeren.

2. De Zilverboom, met een smal, dik,
 styf blad, en eenen kleinen Kegel.

3. De Zilverboom, met een rondagtig,
 dik, styf blad, vol ribben, lange rood-
 en geel-bonte Kegels, en eene goudkleurde
 Bloem.

4. De Zilverboom, met een smal Wil-
 gen-blad en Kegels, groeyende in kleine
 Kelken, die met een Kroon van bladen
 omringd zyn.

De Kenteekens van dezen Boom zyn de
 volgende. Hy heeft eene bloem zonder
 bloembladen, met Helmstytjes, welke om-
 ringd wordt van eene party lange bladen,
 onmiddelyk onder de Bloemkelk, die uit
 vyf smalle bladen bestaat. Dezen worden
 gevolgd van Kegels, van gedaantegelyk die
 van den Lorkenboom. Elk der zaden is
 besloten in een byzonder Bolletje. ———

De plaats, waar de gemelde soorten van
 den Zilverboom natuurlyk groeyen, is in
 het Land der Hottentotten, omtrent de
 Kaap

Kaap de Goede Hoop, vanwaar zy in sommige Hollandſche Tuinen zyn overgebracht. VIII.
 Zy worden egter zeer bezwaarlyk vermenigvuldigd, dewyl de ſtekken zelden wortel vatten, ſchoon zy met grote zorgvuldigheid behandeld worden. — In het land, waar zy natuurlyk groeyen, worden zy grote Boomen; maar in Europa, daar ze in potten moeten bewaard worden, kan men niet verwagten dat zy ooit tot zulk een grootte zullen komen.

Men vindt drie ſoorten van Zwalu-^{Zwalu-}wen wortel, als tot de Kaap behooren-^{wen-wor-}de: ^{tel.}

1. Altyd groene Afrikaanſche Zwaluwen-wortel.
2. Afrikaanſche altyd groene Zwaluwen-wortel, met lange bladeren, die eenigszins getand of gekorven zyn.
3. Huislook gelykende Afrikaanſche Zwaluwen-wortel, met eene fraaye gekrulde Bloem.

Deze Plant heeft eene Bloem, beſtaande uit één Blad, het welk in vyf deelen verdeeld, en in de gedaante van eene ſtar uitgebreid is. Het Zaadhuis wordt eene vrugt, die voor het grootſte gedeelte ſamengeſteld is uit twee vliezige Dopjes, welke, van den grond tot den top geopend zynde, vele zaden inſluiten, die met een fyn ſtuifſtof bedekt, en vastge- maakt zyn aan een vlies, gelyk de ſchubben geſchikt zyn op de huid der Viſſchen. Deze Plant heeft geen melkagtig ſap,
en

VIII. en hierin verschilt zy van de Honden-
 Hoofdt. dood.

Amaquas- Nu zullen wy spreken van den Amaquas-
 boom. boom, die by de inwoneren van de Kaap bekend is onder den naam van Keurboom. Dezelve schiet vry sterk op, zodat hy in den tyd van twee jaren eene tamelyke dikte krygt, en de hoogte van agt of tien voeten bereikt. Zyn buitenste schors of bast is aschgrauw, niet zeer dik, en tamelyk glad. De bladeren zyn niet lang en bleekgrauw. De Bloem komt zeer wel overeen met Appelbloesem, is bleek rood, en ruikt ongemeen lieflyk. De vrugt bestaat in een peul, waarin vyf of zes donkerbruine zaadkorrels liggen, omtrent zo groot als een erwt, die zo bitter zyn als gal, en eene samentrekkende kragt bezitten, zodat zy niet wel kunnen genuttigd worden. Zo lang het hout groen is, is het ongemeen bros, maar droog zynde is het hard en onbuigzaam, en wanneer het geschild is, vindt men het gantsch niet wormagtig. Wanneer in den zomer een tak afgebroken, of de gantsche boom om ver gehakt wordt, vloeit 'er eene zeer heldere geele gom uit, die stolt en hard wordt. De Boom maakt geene diepe wortels, maar schiet zeer breed en wyd uit. Hy wordt niet digt by de Wynbergen en tuinen geplant, omdat de wortels byna al het sap tot zich trekken, en dat aan de andere Boomen ontnemen. Deze Boom wordt niet vele jaren oud, en ook niet zeer dik. Dikwyls heeft men gezien dat hy, na verloop van tien of twaalf jaren, geheel

heel verdord was, en dat zyne dikte zich **VIII.** in dien tyd maar omtrent eenen voet in den Hoofdst. omtrek uitstrekke.

Ook vindt men aan de Kaap *Kreupelhout*. Kreupel-
 Het zelve is een krom en laag gewas, dat vele hout.
 takken heeft. Het heeft breede, dikke, ruwe
 bladeren, byna als die van eenen Appel-
 boom. De schors is dik en hobbelig, en
 wordt door de Looyers gebruikt tot het
 bereiden van leder. De Geneeskundigen
 maken 'er ook een poeder voor den rooden
 loop van. Het Hout is week, en de
 Boom draagt geene andere vrugten dan
 zaad, even als de Denne- of de Pynboom,
 waardoor hy ook aangekweekt en vermeer-
 nigvuldigd wordt. Het hout is in algemeen
 gebruik, als Brandhout. *Dapper* oor-
 deelt, gelyk uit zyne Beschryving van
Afrika blykt, dat de geweldige Stormwin-
 den dezen Boom beletten tot eene merkly-
 ke hoogte te wasfen.

Wy moeten hier ook spreken van den De wor-
 wortel, die door de Hottentotten *Kanna* tel
 genoemd, en in zeer grote waarde gehou- Kanna.
 den wordt. Sommigen hebben beweerd dat
 deze wortel waarfchynlyk dezelfde is, die
 by de Chinezen den naam draagt van Gin-
 zeng-wortel; doch *de la Caille* verzekert
 dat het onderscheid zeer groot is. Het is, wat
 hier ook van zyn moge, onbetwistbaar, dat
 de *Kanna* onder de Hottentotten, als een
 hartsterkend en vervrolykend gewas, in alge-
 meen gebruik is, en dat zy 'er zeer op
 gesteld zyn. Verders verzekert men dat
 sommige Europeanen, die de *Kanna* kennen,
 de-

VIII. dezelve met den wortel uittrekken; dat zy
 Hoofdst. ze vervolgens laten drogen, en zelfs een
 weinig rotten, zo dat 'er van eene grote
 plant niet veel overblyft: bewarende zy
 dit overschor ten dienste der Hottentot-
 ten.

Stink-
 hout.

Kindelyk spreekt men nog van zekere
 foort van Hout, dat den naam van Stink-
 hout draagt, omdat het, verarbeid wor-
 dende, eenen zeer lastigen reuk verwekt.
 Het is ongemeen fraai gevlamd, en be-
 kwaam om tot 'schragen, tafels, en ander
 huisraad gebruikt te worden, dewyl het na
 verloop van tyd den onaangenamen reuk ge-
 heel verliest. De Boomen, welke het ver-
 schaffen, groeyen omtrent zo dik en hoog
 als Eikenboomen, en hebben bladeren, die
 ruim drie vingeren breed zyn.

Uit het geen wy dus ver gezegd heb-
 ben, blykt ten vollen dat het Klimaat aan
 de Kaap gunstig genoeg is om eene grote
 verscheidenheid van Planten en gewassen
 voort te brengen. ——— Waarschynlyk
 zoude egter de natuurlyke vrugtbaarheid
 dier landstrecke minder bekend geweest zyn,
 zo de Hollanders 'er geen bezit van geno-
 men hadden. Maar sedert zy zich in dat
 gedeelte van Afrika hebben neergeslagen,
 brengt het land 'er, in overvloed, eene
 meenigte van uitmuntende vrugten en ge-
 wasfen voort, welke de vier waerelddeelen
 opleveren. Alles bewyst hier onlochen-
 baar dat de aarde niet gierig is dan voor
 Dwingelanden of Slaven, en dat zy groter
 schatten uitdeelt dan men dorst hopen, zo
 lang

lang zy door vrye en verftandige men- VIII.
fchen, die onder de befcherming van billy- Hoofdst.
ke wetten leven, bebouwd en bearbeid wordt;
gelyk uit de volgende Afdeeling nader zal
blyken.

T W E E D E A F D E E L I N G .

*Wegens de uitbeemfche Vruchten en gewasfen,
die aan de Kaap de Goede Hoop zo goed
groeyen als in het Land, waartoe zy na-
tuurlyk behooren, — en byzonder-
heden wegens den Landbouw.*

Wy hebben reeds aangemerkt dat *Kolbe* Aanmer-
volgens het oordeel van den *Abt de la Caille* king we-
wat al te gunftig wegens de vrugtbaarheid gens de
van de Kaapfche Landen geoordeeld heeft; vrugt-
doch tevens gezegd dat de gemelde Abt van baarheid
dezelve te ongunftig heeft gefproken. (*) —
Wy erkennen dat *Kolbe* te ver gaat, wan-
neer hy beweert dat de Gewasfen uit ande-
re Waerelddeelen 'er genoegzaam nooit
kwalyk flagen, ja dat de meesten 'er zelfs
verbeterd, en tot volmaaktheid gebragt
worden. — Doch uit de byzonder-
heden, welke wy vervolgens zullen opge-
ven, zal ten klaarften blyken dat eene mee-
nigte van Europifche, Afiatifche en Ame-
ri-

(*) D. I. bladz. 20. enz.
II. DEEL. L

VIII. rikaansche vrugten en gewassen hier zo wel Hoofdst. tiert als in de gronden, waartoe zy oorspronglyk behooren. — Om hier onze Beschryving een weinig te verlevendigen, zullen wy de opgave van de namen der voornaamste uitheemsche Planten op zulke eene wyze inrigten, dat wy natuurlyke aanleiding hebben om ook in deze Afdeeling over de Veeweidery, den Landbouw, de Wynteelt, en de Tuinkwekery der Europeanen aan de Kaap te handelen.

Planten die in de Weiden groeyen. Behalven de verschillende soorten van Gras, die aan het Land eigen zyn, vindt men in de Kaapsche Weiden ook Planten, waar mede wy onze konstweiden in Europa beteelen, als Klaver, Rupsklaver en Hanenkammetjes. De vreemde Planten, waarvan het zaad door de Hollanderen is overgebracht, tieren daar zo goed als de natuurlyke. Alle die zaden worden gezaaid in eenen akker, die met eenen ploeg wordt omgewend. Men maait ze niet dan in het eerste jaar, en in het tweede opent men de Weide voor het Vee, dat 'er zonder eenig bedwang in leeft, en alles naar zyn welgevallen aantast. Alleenlyk draagt men zorg, gelyk wy reeds gezegd hebben, om het des avonds in een Perk te verzamelen, dat door hooge en zware Palisfaden is afgesloten, om de Kudden voor Tygers en Leeuwen, waarvan het Land vol is, te beschutten. — De Veeweidery gaat 'er vry sterk in zwang; want de Regering maakt doorgaans een Kontrakt met vier vermo-

gen-

gende Luiden, om de Amptenaars en Be- VIII.
 dienden van de Kompagnie, en de Sche- Hoofdst.
 pen, die de Kaap aandoen, te voorzien
 van Vleesch, het welk in de zogenaamde
 Groene Kloof wordt vet gemaakt. Deze
 Luiden moeten steeds eene grote meenigte
 Vee, zo wel hunderen als Schapen of Lam-
 meren, in gereedheid houden, om ze by de
 aankomst der Schepen schieelyk te kunnen
 afleveren. Men vindt gemeld dat de Bees-
 ten, die hier te weide gaan, in korten tyd
 zo vet worden, dat men een byzonder
 liefhebber van vet vleesch moet zyn om
 het met regten smaakte gebruiken. ———
 De oorzaak hiervan stelt men in de ruimte
 van plaatse, en den overvloed van water
 en gras. ——— De Weiden worden egter
 in het algemeen niet bevochtigd dan door
 den Regen, schoon men zorgvuldig genoeg
 geweest is om ze in de nabuurschap van
 eenige Beek aan te leggen, uit welke het
 water gemaklyk over de landeryen kan
 geleid worden. Men laat ook niet na in
 alle die Weiden kleine Boschjes te houden,
 waarin het Vee een beschutstel tegen de
 hette der zonne kan vinden, vooral in de
 maanden January, February en Maart,
 wanneer men in die streken de heetste dagen
 heeft.

Na dus kortelyk van de Veeweidery aan de Land-
 Kaap gehandeld te hebben, moeten wy van bouw, of
 dat gedeelte van den Landbouw, het welk het tee
 in het teelen van Koorn bestaat, spreken. len van
 Koorn,
 ——— De Granen, welke het meest aan en Groen-
 ten.
 de Kaap gezaaid worden, en 'er best tieren,

VIII. zyn de Tarw, de Turksche Tarw, en de
 Hoofdst. Ryst, als welken gemeenlyk vyftig voor
 een opbrengen. Men teelt 'er ook vele
 groenten, als Erwtten, Boonen en Sny-
 boonen, welke dienen tot mondbehoefte
 voor de Schepen, die zich, op hunne uit-
 en t' huis reize, naar en uit de Oost-Indien,
 aan de Kaap komen ververschen. —
 Wy zullen de wyze, waarop het Land hier
 bebouwd wordt, aan onze Lezeren mede-
 deelen. ——— Wanneer men een stuk
 lands ter bebouwinge heeft uitgekozen, is
 het eerste werk dat men 'er den ploeg laat
 doorgaan, opdat het onkruid, het welk
 den groei van het gezaaide zoude beletten,
 uitgeroeid worde.

De Ploeg,
 die aan
 de Kaap
 in gebruik
 is, be-
 schreven.
 Men bedient zich hier van eenen ploeg,
 die in sommige opzigten van den Europi-
 schen verschilt, en dus verdient kortelyk
 beschrevente worden. De wielen van den-
 zelve zyn niet gelyk; die, welke in de
 ploegvoren loopen, zyn groter dan die
 over het gelyke land gaan: wyders is het
 kouter slegts aan eene zyde gebogen, loo-
 pende de andere zyde regtuit, genoegzaam
 als of een ploegzyzer, zo als het by ons in
 gebruik is, midden door gehakt ware, en
 by dit halve ploegzyzer bedient men zich aan
 de Kaap nog van de ploegzaag, voorna-
 melyk wanneer 'er eenig nieuw land, dat
 braak gelegen heeft, moet bearbeid worden.
 Die zaag is egter niet krom gebogen, ge-
 lyk dezelve by ons is. Wanneer zy een
 kouter gebruiken, dat gelyk is aan het on-
 ze,

ze, en by hen den naam draagt van ploeg- VIII.
 yzer, dan bedienen zy zich niet van de Hoofdst.
 zaag, wat zy ook te bearbeiten mogen heb-
 ben.

Schoon 'er aan de Kaap Paarden genoeg In het
 zyn, die weinig of niets te doen hebben, p'oegen
 maakt men egter van dezelve in den land- bedient
 bouw maar zeer zelden gebruik. Men laat men zich
 den ploeg doorgaans trekken door Osfen; doorgaans
 en gemeenlyk moeten 'er tien of meer wor- van
 den voorgespannen, omdat de grond be- Osfen.
 staat uit vette zware aarde. Daarenboven
 leggen de wortels der boomen, schoon de-
 zelve niet dikker zyn dan een kinderarm,
 dwars over het land, zodat een ploeg, met
 tien Osfen bespannen, somtyds nog blyft
 staan, of, wanneer zy 'er dien met geweld
 door rukken, het een of ander gebroken
 wordt.

Ondertuschen worden 'er niet flegts vele Tot den
 Osfen, (welke men boven de Paarden ver- landbouw
 kiest, omdat zy gelyker trekken), maar worden
 ook vele menschen vereischt, wanneer de de han-
 ploeg door het land moet gedreven, en het den van
 zelve tot zaayen bekwaam gemaakt worden. vele men-
 Hy, die den ploeg regeert, moet agter schen
 denzelven gaan; naast dezen dient iemand ver-
 te zyn met een zweep om de Osfen voort te eischt.
 dryven; en eindelyk moet 'er een zyn, die
 de Osfen ment, of hun den weg wyst. Deze
 heeft een touw, het welk aan de hoornen is
 vastgemaakt, in de hand, en gaat den Os,
 die de voorste in het gespan is, vooruit. By
 deze gelegenheid agten wy het niet ongevoeg-
 lyk hier eenig berigt te geven wegens de

VIII. wyze, waarop de Ossen voor den ploeg
 Hoofdst. gespannen worden, dewyl dezelve anders
 Wyze is dan die, welke men onder ons weet ge-
 waarop bruikbaar te zyn. Zy komt voornamelyk
 de Ossen hierop uit: Wanneer een Os drie jaren oud
 voor den is, wordt hy eerst gewend om het juk te
 ploeg ge- dragen, want hy is voor dien tyd nooit met
 spannen worden. een touw of iets anders gebonden geweest,

Gefcha-
 penheid
 van het
 juk.

maar heeft altyd los en vry in het veld en den stal, of (gelyk het aan de Kaap genoemd wordt) in de Kraal geloopt. Lightly begrypt men dat het vry wat moeite kost zulk een wild dier te temmen, en die moeite wordt des te groter, omdat men aan het zelve niet flegts de vryheid laat om den kop onverhinderd, dan naar deze dan naar geene zyde, te bewegen, maar ook om het juk af te werpen, en weg te loopen; want de Ossen worden niet met de hoornen aan het zelve gebonden, maar men legt het hun alleenlyk op den nek, agter de hoornen. — Dit juk bestaat uit een rond hout, van eenen boom gezaagd. Doorgaans gebruikt men hier toe een stuk van den Keur- of Amasquasboom, dat uitgedroogd, taai en niet gemaklyk te breken is. Deszelfs middellyn is overdwars omtrent zes duimen dik, en heeft de langte van byna vier Rynlandsche voeten en eenen halven. Niet ver van beide de einden is een vierkant langagtig gat, en omtrent in het midden zyn twee dergelyke gaten, zo egter dat tusfchen die twee middelste gaten een voet ruimte overblyft. In dezen, waarvan 'er twee altyd zo ver van elkanderen zyn, dat 'er een Os met zyn hals kan door

door komen, steekt men vier houten, die, VIII.
 mede van taai hout gemaakt, eenen voet Hoofdst.
 lang zyn, en den naam van juksfcheiten
 dragen. Deze houten zyn van boven veel
 dikker dan van onderen, en hebben eene
 foort van knop om ze het doorschieten te
 beletten. Van onderen is 'er een keep in,
 en aan een van dezelve wordt een touw
 vastgemaakt, het welk aan het andere hout
 met een ringetje kan gehaakt worden, opdat
 het niet moge doorschieten, of door het
 Dier ligtelyk afgeworpen worden. Het
 eerste der gemelde houten wordr, wanneer
 zy aan eenen wagen zullen trekken, met
 eenen sterken ring aan den disfelboom vast-
 gemaakt, opdat hy, van eene hoogte af-
 gaande, tegen gehouden worde. De an-
 dere worden slegts met touwen aan de ket-
 ting gebonden, aan welke de Ossen moeten
 trekken. ———— Lightelyk begrypt men dat
 zy zich dit juk zeer gemaklyk kunnen kwyt
 maken, dewyl het menigmaal gebeurt dat
 het touw onder weg onverhoeds breekt,
 waardoor zy gelegenheid krygen om weg te
 loopen. Daarenboven is het niet te den-
 ken dat zy dus hunne natuurlyke sterkte zo
 volkomen kunnen gebruiken, als wanneer
 zy naar de Duitfche wyze aan de hoornen zyn
 ingespannen, omdat hunne grootste kragt in
 den kop en den hals bestaat.

Daar is een bepaalde tyd in het jaar, waar- Be-
 in het land met vrugt kan bezaaid worden; kwam-
 want dewyl 'er des zomers geen of weinig ste tyd
 regen valt, wordt de grond dan zo vast dat ter bear-
 men 'er met geen houweel kan in komen. beiding
 der lan-
 deryen.

VIII. Men moet dan den herfst of wintertyd Hooftst. waarnemen, en vooral zyn de maanden Juny en July de geschiktste om alles te beploegen en te bezaayen. Want schoon sommigen het wel doen in het laatst van de maanden May of Augustus, heeft de arbeid op die tyden weinig te beduiden: in de maand van Augustus geschiedt het alleenlyk uit nood, en omdat men langer wagtende, uit hoofde der grote droogte, niet in den grond zoude kunnen komen voor May of Juny des volgende jaars.

Wyze
waarop
de boeren
hun werk
geduren-
de een
geheel
jaar ver-
deelen.

De wyze, waarop de boeren hun werk, het welk eenige betrekking tot den landbouw heeft, gedurende een geheel jaar, in iedere maand, schikken en verdeelen, is de volgende. — In de maand January houden zy zich met dorschen bezig. — In February brengen zy het gedorschte koorn, zo veel als zy 'er aan de Oost-Indische Kompagnie, tegens eenen altyd vastgestelden prys, van willen verkoopen, naar de koornmagazynen aan de Kaap, ten einde zy, na de levering, daarvoor ten eersten geld ontvangen mogen. — In Maart snyden zy de druiven en persen die uit, welken arbeid zy dikwyls in het laatst van February reeds beginnen. — In April brengen zy mest op het land, indien zulks noodig is, dewyl men 'er verscheidene landen heeft, die uit de natuur vet genoeg zyn. — In May beginnen zy het land te bearbeiten, mids dat het dan

zo veel geregend hebbe, dat de grond VIII. week genoeg is. ——— In Juny is het Hoofdt, zaaityd, en wanneer zy in deze maand niet kunnen klaar raken, dewyl de hooge landen niet schielyk week genoeg zyn om beploegd en bezaaid te worden, dan vervolgen zy dien arbeid in July; of zy beginnen de braakvelden te bearbeiten, of nieuwe en nog nooit bebouwde landeryen te roeren, met welk werk zy ook in Augustus zich bezig houden. ——— In die maand worden daarenboven de Wynstokken gesnoeid, het geen tot in September blyft duren. Dit gedaan zynde, mesten zy de wynbergen, en spitten die om, opdat de mest, nevens de afgevallene blade- ren, en het opgekomen gras, aan de wortels komen moge. ——— In October schoffelen zy de wynbergen, en flooten het nieuwoptomende gras weder af; waarna zy een begin maken met het wieden der koornvelden. ——— In de maand November begint de Gerst te rypen, gelyk ook de Rogge: het geen op sommige plaatsen tegens het midden, en op andere tegens het einde van deze maand geschiedt. Eindelyk komt in December de volkomen oogsttyd: nimmer hebben de boeren meer te doen dan tegens Kerstyd, als wanneer de Tarw ryp is, en, ter oor- zake van den schadelyken Zuid-oosten wind, schielyk gemaaid moet worden.

Zoras de Zaaityd nadert, is elk be-Byzon-
 zig om het zaad in den grond te bren-derheid,
 gen: het zelve wordt egter in verre na zo die we-
 dik gens het

VIII. dik niet gezaaid als in Europa , en vooral
 Hoofdst. in Duitschland. Want indien het Koorn
 zaayen al te dik stond, zoude her, uit hoofde van
 staat aan de vetheid der aarde, niet genoeg kunnen
 te mer- zetten, of, indien het zich uitbreidde,
 ken. zoude de eene air de andere doen
 verstikken, waardoor het voordeel, waar-
 op men hoopte, zoude verlooren gaan,
 omdat 'er meer doove, of ten minsten
 kleine, dan grote en weldragende airen
 zouden wasfen. Uit de ondervinding
 weet men dat her genoeg is, op een mor-
 gen lands van zeshonderd Rynlandfche
 vierkante Roeden groot, eene mudde te
 zaayen, welk zaad nog, voornamelyk
 wanneer het tarw is, met mosfelkalk ge-
 mengd, en tegen den brand bewaard moet
 worden.

Redenen De vrugtbaarheid van den grond is
 waarom hier groot genoeg om alle aardvrugten,
 niet alle welke in Europa gezaaid worden, tot vol-
 Europi- komenheid te brengen. — De reden
 fche veld- waarom alle Europifche veldvrugten, en
 vrugten inzonderheid fchilvrugten, 'er niet gezaaid
 aan de worden, is gedeeltelyk omdat men zulks
 Kaap ge niet gewoon is, en gedeeltelyk omdat de
 zaaid onftuimige Zuidooste winden voor fommi-
 worden. gen van dezelve fchadelyk zyn. —

Verschei- Ten bewyze hiervan zullen wy alleenlyk
 dene oor- aanmerken dat de Haver wel trefflyk op-
 zaken, komt, en ryklyk vrugt zoude dragen, in-
 die de veldvrug- dien de gemelde onftuimige wind aan den-
 veldvrug- zelve geen groot nadeel toebragt. Om-
 ten bena- trent den tyd, waarin de Haver ryp wordt,
 deelen- begint die wind zo fterk te woeden, dat 'er
 Zuidoos- tewind. niet

niet flegts weinig in de airen blyft, maar dat ook de uitgefllagene granen wyd en zyd op andere Rogge- en Tarwe- velden ver- VIII. Hoofdf. fpreid worden. Schoon zulks geene andere nadeelen veroorzaakt dan dat dezelve daar door onzuiver worden gemaakt, is dit reden genoeg om hier geenen Haver te zaayen, inzonderheid omdat hy, door den wind uitgefllagen zynde, van natuur ver- andert, en wilde Haver wordt. Deze wordt vervolgens een onkruid, het welk zo fterk vermenigvuldigt dat men het geen meester kan worden, en het dikwyls het goede zaad van Rogge, Tarwe en Garst geheel verdrukt. — Deze zelfde wind, waardoor de Haver wordt uitgefllagen, is ook een groot vyand van verfcheide- dene andere Boom- en Tuin- vrugten, gelyk wy in het vervolg byzonder toonen zullen. Die oorzaak is egter de eenigfte niet, welke het zaad fchade toebrenge; maar het wordt ook zeer benadeeld door een zeker Onkruid, Kruid, het welk bekend is onder den naam dat den van Spurrie. — Het groeit overal naam van Spurrie zeer overvloedig, omtrent ter hoogte van ric draagt. cenen halven voet, waarna het eene on- telbare meenigte van kleine witte bloemen, en na dezelve zo vele kleine knopjes, voortbrengt, in welken zeer klein zaad is, die by heeten zonnefchyn bar- ften, en het zaad laten vallen. Wanneer nu de Zuidooste wind daar onder speelt, begrypt men ligtlyk dat dit zaad derma- te moet verfpread worden, dat het gemel- de kruid overal voor den dag komt, en be-

VIII. bezwaarlyk uit te roeyen is. ——— Wy-
 Hoofdst. ders lydt het zaad op de velden ook zeer
 Honing- grote nadeelen door den Honing-en Meel-
 en Meel- daauw, die voor het jaar 1708 aan dit voor-
 daauw. gebergte niet is bekend geweest. In het
 gemelde jaar was dezelve zo sterk, dat
 de Rogge op 't veld 'er dermate door
 beschadigd werd, dat men, byaldien 'er niet
 sommigen geweest waren, die eenen ryken
 voorraad van koorn hadden opgelegd, niet
 weder zoude hebben kunnen zaayen, zon-
 der alvorens zaad uit Europa ontboden te
 hebben. ——— Men kan zeer gemaklyk
 begrypen dat de Olifanten, wanneer zy in
 het land loopen, het koorn met de wortels
 uitrukken en opeten, en dat zy, het geen zy
 op deze wyze niet kunnen vernielen, met
 hunne voeten vertreden; dat de Elandsdie-
 ren zich mede zeer wel van deze weiden
 weten te bedienen, gelyk ook velerleie soor-
 ten van Harten en wilde Bokken, en grote
 troepen van wild Gevogelte. Daarenboven
 brengen verscheidene soorten van Rupsen en
 Wormen merklyke schade aan het koorn
 toe, waarin zy met grote gretigheid voed-
 sel zoeken.

De in- Onder de oorzaken, die het veldgewas
 vloed van kwalyk doen slagen, kan de invloed van
 het we- het weder in het algemeen niet geteld worden.
 der is niet Schoon het in den tyd, waarin het rypt, de
 ongunstig heefte tyd van het jaar is, ziet men delugt
 voor het dan zelden betrokken, en wanneer 'er al
 veldge- was. wolken drvven, zyn het egter geene regen-
 of donder wolken. ——— Men heeft 'er
 geene onweersbuyen dan in de maanden
 April

April of September, wanneer de Zon in de Noordelyke of Zuidelyke teekens komt, en met een de verandering in de Mousfons of Hoofdwinden voorvalt. Men kan hier dan ten dezen opzichte byna alle vrees verbannen, en de Boerenloopen geen gevaar dat het weer hen van de vrugt, welke zy verwagten, zal berooven

Niettegenstaande nu het koorn op het veld de tot nu toe gemelde ongemakken heeft uit te slaan, wordt 'er egter alle jaren een zeer ryke oogst ingezameld, niet slegts in zo verre dat de inwoners, de bezetting, en de af- en aan-varende schepen van alleien landaart 'er genoeg aan hebben, maar dat 'er zelfs jaarlyks eene grote hoeveelheid van verkogt en naar andere landen verzonden wordt, van welke verzendinge de Oost-Indische Kompagnie redelyke winsten heeft, dewyl zy het door haare schepen laat vervoeren. — De Tarw die aan de Kaap geteeld wordt is in vry grote agting, en geldt te Batavia byna zo veel als de Bengaalsche of Suratsche. De Abt *de la Caille* verzekert, en de ondervinding heeft die verzekering ook bevestigd, dat de Granen, die in Europa geteeld worden, niet verbasteren; maar dat integendeel het Koorn, en inzonderheid dat op de Fransche Eilanden groeit, beter geagt wordt dan het Europische: hy voegt 'er by dat de Hennip, die men 'er teelt, houtig, en van weinig gebruik is.

De rykheid van den Oogst valt hier uit op te maken, dat men van eene mudde we-zaad meest altyd tusfchen de dertig en veer-
Rykheid
van dien
Oogst.

VIII.
Hoofdst.

Oogst,
dien men
hier jaar-
lyks inza-
melt.

VIII. veertig mudden krygt: de Rogge vermenig-
Hoofdst. vuldigt van eene tot veertig of vyf-en-veer-
 tig mudden; de Gerst tot vyftig, zestig, en
 ook wel tot zeventig mudden: eene mudde
 boonen geeft van twintig tot vyf-en-twin-
 tig, en eene erwten dertig, ja zeer dikwyls
 zestig mudden; doch ten aanzien van de
 twee laafte Veldgewasfen staat aan te mer-
 ken dat zy niet zelden dermate van de
 Rupfen befchadigd worden, dat men 'er
 fomtyds zo veel niet van inzamelt als men
 gezaaid heeft. Dit ongedierte komt aan de
 boonen en erwten het allermeest, wanneer
 dezelve in bloei staan. Het eet dus van
 de vrugten, eer dezelve hard geworden
 zyn.

Spoed, De inzameling der veldvrugten moet
 waarme- vooral niet langzaam gefchieden, dewyl dan
 de het de Zuidooste winden nog groter nadeelen
 affnyden der veld- aan dezelve zouden veroorzaken, en de
 vrugten drooge korrels doen uitflaan, door de al te
 moet ge rype airen tegen elkanderen te flooten: want
 fchieden. het kooru wordt in den tyd van vier-en-
 twintig uren fomtyds al te ryp. Zy, die eeni-
 gen oogst van belang hebben in te zamelen,
 moeten zich van een goed getal Hottentotten
 voorzien, die gemeenlyk zeer gefchikt zyn om
 het werk snel voort te zetten, mids dat men
 hen wel beloone, hun zo lang als het werk
 duurt ryklyk te eten en te drinken geve, en
 hen, na de inzameling, op eene goede
 maaltyd onthale. ——— Omtrent dezen
 De Hot- tyd is het der Hottentotten kermis. Nimmer
 tentotten zyn in
 zyn in den tyd
 den tyd van den
 van den Oogst hun zeer goede woorden geven, en hen als
 regt.

regtſchapene menſchen behandelen; anders VIII.
 laten zy het werk ſteken, zeer wel wetende Hoofdſt.
 dat men, ter voortzettinge van het zelve, zeer
 hunne hulp noodig heeft. ſicut.

Wanneer het koorn gemaaid is, wordt Wyze der
 het door de Hottentotten of andere bedien- inzame-
 den in garven gebonden, welke egter zo linge.
 groot niet zyn als de Europiſche; want de
 arbeiders nemen ſlegts eenen arm vol, en
 binden het zelve, met een weinig van het
 koorn zelf, of wanneer dat te droog is,
 met teentjes by elkanderen. Zy durven het
 by dag, wanneer het zeer heet is, niet
 binnen brengen, omdat de korrels zwaar
 zyn, en het ſtroo zeer dor en droog is, zo
 dat 'er gevaar zoude zyn om het zaad te
 verliezen, en alle gedane moeite dus vrug-
 teloos te maken. Zy beginnen dan met dat
 werk tegens het vallen van den avond, en
 brengen 'er vervolgens den gantſchen nacht
 mede door. — Ter plaatſe, waar het koorn
 moet gebragt worden, gekomen zynde,
 ſtapelen zy het op grote hoopen, die my-
 ten genoemd worden, en laten het dus
 onder den blooten hemel liggen, nadat zy
 het boven op, zo veel mooglyk is, met
 ſtroo gedekt hebben. Deze hoopen zyn van
 twintig tot dertig voeten hoog, en naar
 evenredigheid breed. Zy worden, gelyk
 wy zeiden, van boven met ſtroo gedekt, op-
 dat het water, by regenagtig weder, 'er niet
 moge in komen. Want het zoude te koſtbaar
 vallen hier ſchuren, ter berginge van al
 het veldgewas, aan te leggen, omdat
 het hout, waarvan dezelve gebouwd
 wor-

VIII. worden, uit Europa of Indie moet wor-
 Hoofdst. den overgebracht. Ook is het weinig noodig het afgesneden koorn in schuren te bergen, omdat het in dien tyd van 't jaar, waarin men het inzamelt, zeer zelden regent, en het dus op de hoopen zeer wel droog kan blyven totdat het gedorscht is, waarmede men juist niet gewoon is lang na den tyd der inoogstinge te wagten, omdat 'er dan in het veld weinig of niets meer te doen valt. — De wyze, waarop zy dit verrigten, verdient ook met eenige naauwkeurigheid beschreven te worden. Aan de Kaap zyn geene Dorschvlegels in gebruik, ook heeft men 'er geene afgesletene Dorschvloeren, gelyk duidelyk genoeg blykt omdat 'er geene schuren gevonden worden. Men maakt 'er eenen Dorschvloer onder den blooten hemel, die rond van gedaante, en onttrent dertig voeten in zyne middelyn is. Ten dien einde mengen zy klei en koemest met water onder malkander, en laten dit mengsel door Paarden en Ossen kneeden, waarna zy 'er een vloer van maken, dien zy, wanneer dezelve half droog is, met een groot plat hout zeer vast in malkanderen slaan, zodat 'er zelfs by den heetsten zonnefchyn geen spleet in komt, maar hy zo hard wordt als een steen zyn kan. — Op dezen vloer worden de garven in het rond gelegd, en dikwyls kan men 'er, dewyl zy klein zyn, en de vloer ruim is, honderd te gelyk op uit leggen. Wanneer zy dorfchen zullen, brengen zy eenen troep aaneen.

eengekoppelde Paarden op den vloer, die de korrels moeten uittreden, of zy nemen een gespan van Ossen, bestaande altyd uit agt stuks, en binden die agter en naast elkan- **VIII.**
 deren vast, waarna zy ze op het Koorn **Hoofdst.**
 dryven, het welk zy door deze Dieren laten uittreden. Wy oordeelen egter dat het best is dezen arbeid met behulp van Paarden te verrigten: niet slegts omdat zy veel scherper treden, en dus het koorn eer uit de airen hebben dan de Ossen, maar ook omdat zy zich veel zinlyker op den vloer houden, daar de Ossen hunne vuiligheid op denzelfven laten vallen, en dus het Koorn onrein maken. Door deze wyze van dorfchen kunnen zekerlyk veel meer Garven, schoon zo groot als de onzen, opeenen dag worden uitgetreden, dan tien of twaalf menschen met den vlegel zouden kunnen uitslaan. Het is derhalven geenszins te verwonderen dat zy zich daarvan bedienen, dewyl zy anders te langen tyd zouden noodig hebben om klaar te raken, en nu in den tyd van eene maand hun dorschwerk ten einde brengen. — Daarenboven worden by deze wyze van dorfchen niet meer dan twee menschen vereischt; een namelyk, die de Paarden of Ossen aan een touw op den dorschvloer brengt, en, terwyl hy midden op den ronden vloer blyft staan, ze by het touw met de eene hand vasthoudt, hebbende in de andere een zweep, waarmede hy de Paarden of Ossen als in eenen rosmolen rond dryft. Somtyds moet hy egter den toer veranderen, omdat

VIII. zy anders duizelig zouden worden. De
 Hoofdst. tweede heeft niets meer te doen dan met eenen houten gaffel het vertreden stroo op te schudden, opdat de korrels 'er mogen uit vallen, en de onderste airen boven komen; en hiermede blyft men voortgaan, totdat het stroo zelf in kleine stukjes getreden is.

Wyze, Nadat het Koorn op deze wyze gedorscht, op welke of liever uitgetreden is, begint men het het ge- schoon te maken, het geen mede op den- dorschte zelfden dorschvloer geschiedt. Men haalt koorn ge- 'er eerst het stroo, door middel van een zuiverd wordt. hark by malkander, en werpt het buiten den vloer; vervolgens brengt men het zo veel als mooglyk is op een hoop, en veegt het naar dien kant van den vloer, van waar de wind komt, by malkander, ten einde de wind het kaf en ander ligt tuig des te gemaklyker van het Koorn affcheide: doch dewyl 'er, nadat dit gedaan is, nog veel vuiligheids overblyft, bedient men zich van een Werktuig, het welk hier Harke genaamd wordt, en waardoor men het Koorn, in plaatse van door eene zeef, laat loopen.

Wyze, Wanneer het Koorn is afgemaaid, zendt waarop de Rege ringe tienden invordert. de Regering verscheidene luiden, om te onderzoeken hoe veel ieder landgoed te naasten by heeft opgebracht. Dezen zyn egter niet gewoon zelve in het veld te gaan, maar vervoegen zich by de eigenaars, om hen te vragen hoe veel koorn zy gezaaid, hoe veel zy ingezameld hebben, en welke hoeveelheid zy voornemens zyn aan de

de Regering te verkoopen. Ieder Landman moet vervolgens opgeven hoe veel hy voor zyn eigen gebruik meent te houden. Elk is verpligt zo veel aan de Kompagnie te leveren als hy heeft aangenomen. De Regering is edelmoedig genoeg om de Tienden niet te vorderen van die granen, welke de landluiden voor hun eigen gebruik, en om te zaayen, houden. Zys is te vrede met de Tienden van dat koorn, het welk verkogt wordt. ——— Eindelyk staat aan te merken, dat allen, die hun Koorn aan de Kompagnie verkoopen, den daarvoor gestelden prys terstond ontvangen.

VIII.
Hoofdst.

Na de beschouwing van dien tak van den Landbouw, welke tot de Granen betrekking heeft, gaan wy gevoeglyk tot de byzonderheden, die de Wyngaarden en den Wynoogst betreffen, over. ——— De *Europeanen* zyn, kort nadat zy zich aan de Kaap nedergezet hadden, bedagt geweest om daar Wynstokken te planten; doch het duurde eenen geruimen tyd eer men 'er Wynen kon maken. Men had verscheidene Wyngaarden uit Europa en Perſie doen overvoeren, die in den Kaapſchen grond zeer wel tierden, maar derzelve getal was niet groot genoeg om 'er zo vele Druiven van te winnen als tot den Wynoogst noodig waren. ——— Men heeft lang zyn best gedaan om hiertoe een middel uit te denken, totdat eindelyk een Duitſcher Ingezetenen leerde hoe zy de Wynstokken door middel van ſtekken konden vermenigvuldigen.

Van de
Wyn-
teels.
Wyze,
op welke
de Wyn-
stokken
aan de
Kaap ver-
menigvul-
digd zyn.

VIII Dit gelukte zo wel dat men in het jaar daar-
 Hoofdst. na een goed stuk gronds bedekt had met
 Wyngaarden, welke men wel zorg droeg
 van behoorlyk te verplanten. De proef
 werd herhaald, en slaagde niet minder ge-
 lukkig dan te voren. Welhaast had men
 ontwerpen om eene grote uitgestrektheid
 van grond met Wyngaarden te beplanten.
 Van duizend stekken is 'er zelden een, die
 niet wel groeit; allen wortelen zy nog in
 het zelfde jaar waarin zy geplant zyn, en
 in het derde jaar dragen zy al zo vele
 druiven als zy in Europa in het vyfde zou-
 den dragen. — Men laat de Planten
 niet op de plaats staan, waar men ze eerst
 gezet heeft; maar verpoot ze in eene regte
 lyn, op den afstand van twee voeten en eenen
 halven van elkanderen; tusfchen de ryen laat
 men eene ruimte van drie voeten, of van
 eenen halven voet daarenboven. Thans
 is 'er naauwlyks eene hut in de volkplan-
 tingen, die niet eenige weinige Wyngaar-
 den heeft. Men vindt 'er weinige luiden,
 die op hunnen eigen grond niet zo veel
 Wyns teelen als zy voor zich en voor hun-
 ne huisgezinnen noodig hebben. Velen
 hebben zelfs wel voorziene Wynkelders,
 waaruit zy jaarlyks eene grote meenigte
 verkoopen. Men heeft verfcheidene vrugte-
 looze pogingen gedaan om hier de uitmun-
 tende Wynen van Bourgogne, Champagne,
 en andere Landen te teelen. Men moet
 zich vernoegen met flegts die stekken aan te
 kweeken, welke gebragt worden uit Spanje,
 uit de Kanarifche Eilanden, en uit de Le-
 vant,

Soorten
 van Wy-
 nen.

vant, welker lugtstreek met die van de Kaap VIII. de meeste overeenkomst heeft. De Druif, Hoofdst. waarvan men thans het meeste gebruik maakt, is de Muskaat, die 'er zeer wel tiert. Vooral mag men dit verzekeren wegens de roode Muskaat, die in eene kleine streek, Constantia geheten, omtrent drie uren gaans van het Vlek gelegen, geteeld wordt, en onder den naam van Kaapschen Wyn bekend is. — Volgens *de la Caille* kan het gantsche Distrikt, het welk in twee aan elkanderen palende Plantagien bestaat, in de beste jaren niet meer opbrengen dan vyftig of zestig Leggers (dat is tweehonderd of tweehonderd - en - veertig Amen) rooden Wyn, die 'er veel meer in agting is dan de witte; en niet meer dan tagtig of negentig Leggers (dat is tusfchen de drie - en - vierhonderd Amen) witten Wyn. — De Hollandfche Oost - Indiſche Kompagnie neemt 'er jaarlyks den oogst van in beflag, mids daarvoor eenen gestelden prys betalende. Een gedeelte van den Wyn, die in Europa wordt overgebracht, houdt zy aan zich zelve, om 'er vereeringen van te doen aan buitenlandsche Mogenheden, en aan luiden van aanzien. Een gedeelte wordt 'er by openbare veilinge van verkogt. Wy vinden gemeld dat in den jare 1762, op de Verkoopning in het Najaar, te Amsterdam by de Kompagnie verkogt zyn 144 Amen roode en witte Kaapsche Wyn; de roode van 500 tot 810 Guldens, en de witte van 360 tot 590 Guldens het Aam.

VIII. In het jaar te voren was een Aam roode Hoofdst. Kaapsche Wyn voor 1000 Guldens verkogt geworden.

Oorza- ken, die de Wyn- gaarden benadee- len. Wy moeten hier aanmerken dat 'er ver- scheidene toevallen zyn, die merklyke nadeelen aan de Druiven veroorzaken. Niet slegts de Bloeifem, maar zelfs de Vrugt, heeft veel te lyden van Vliegen en Rupsen. ——— Doch de grootste vyand voor de Kaapsche Wyngaarden is de kleine zwarte Worm, dien de Europeaanfche in- woners *Zuiger* noemen. Dezelve gelykt zeer wel naar een verdord Wyngaardsblad, en het heeft lang geduurd eer men middel gevonden heeft om de verwoestingen, welke zy aanrigten, eenigszins te stuiten, door ze des morgens vroeg in meenigte te doen opvangen. ——— Daarenboven staan zy ook zeer bloot voor schade door de sterke Winden. Men heeft egter de ge- woonte niet om ze door staken te schooren. Op sommige plaatsfen houdt men de Wyn- gaarden laag by den grond, zodat men ze slegts ter hoogte van drie voeten laat opfchie- ten. ——— Op andere worden zy omringd van zeer hooge boomen, op welken men de scheuten van de grote Muskaat- wyngaarden, als op *Espaliers*, doet steunen, om ze tegen den wind te beveiligen.

Tyd van den Wyn- oogst. In de maand Augustus, waarin aan de Kaap het begin van de Lente valt, snoeit men de Wyngaarden: in September ver- toonen de bladeren zich; in October kan men zien of de Oogst, zonder merklyke toevallen, goed zal zyn. Eenige Wyn- gaar-

gaarden zyn 'er, die in January reeds rype Druiven leveren; doch dewyl dezelve schielyk zuur worden, is men niet gewoon lang te bewaren om dezelve te persen, maar zy worden verkogt om uit de hand gegeven te worden. Het grootste gedeelte der Druiven is niet ryp voor in de maand February; men begint den Wynoogst tegen het einde van die maand, en dezelve blyft tot het einde van Maart duren.

VIII.
Hoofdst.

Wat de hoedanigheid van de Kaapsche Wynen betreft, daaromtrent wordt aange-merkt dat zy beter worden, naar mate men ze langer bewaart. Na verloop van twee jaren verliezen zy hunnen natuurlyken smaak, en nemen dien van Kanarischen Wyn aan; doch de Europeanen hebben geen vaatwerk genoeg om ze lang te bewaren. Want van de vaten, welke uit Holland overkomen, worden 'er vele naar de Indien verzonden, vanwaar men ze nimmer wederkrygt.

Hoedanigheid van de Kaapsche Wynen.

De wyze, op welke de Wynen aan de Kaap behandeld worden, is kortelyk deze. Wanneer zy uit de Kuip gekomen zyn, worden zy in Vaten gedaan, en na eenigen tyd gestaan te hebben, van de Moer in een zuiver Vat afgegoten. Eenigen tyd daarna wordt de Wyn met Huizenblas schoon gemaakt, en het Vat gestopt; doch men moet 'er altyd, wanneer de Wynstok bloeit, eenige lugt aan geven, dewyl het Vat anders barsten zoude. Zy doen jaarlyks den Wyn in nieuwe Vaten, die zy tot aan het

Behandeling der Wynen.

VIII. Spongat vullen, en dus bewaren zy den-
 Hoofdst. zelven drie of vier jaaren lang.

Van de De behandeling en voortteeling der Tuin-
 Tuin- vrugten worden aan de Kaap, zo min als
 vrugten. andere deelen van den Landbouw verwaar-
 loosd. *Kolbe* heeft eene lyst gegeven van
 alle de buitenlandsche vrugten, planten en
 gewassen, die 'er in zynen tyd gevonden
 werden: zonder ons met eene byzondere
 optelling van dezelve in te laten, zullen
 wy slegts aanmerken dat 'er genoegzaam al-
 le de groenten van Europa, en de besten
 van zulken, die aan de andere waerelddee-
 len eigen zyn, gevonden worden. Byna
 ieder Huis heeft, behalven eenen Wyn-
 gaard, eenen Moeshof, waarin men aller-
 leie Wortels en Kruiden teelt, die in onze
 Tuinen groeyen. Doch telkens moet men
 van nieuwe Zaden voorzien worden, dewyl
 het Zaad, dat men aan de Kaap wint, na
 het derde jaar niet meer bruikbaar is. Som-
 mige Zaden, die 'er versch gewonnen
 worden, geven beter en groter vrugten
 dan in ons waerelddeel. Men heeft 'er uit
 Zaad, dat van de Middellandsche Zee ge-
 bragt was, Savooische Koolen geteeld van
 twintig pond, en bloemkoolen, byna van
 gelyke zwaarte. De Meloenen komen 'er
 zonder glazen of broeiraamen tot volko-
 menheid, en verscheidene Aardvrugten
 groeyen 'er in vry grote meenigte.

Behande- Men begint de Tuinen te bezaayen in de
 ling der maanden May en Juny. In Augustus begin-
 Tuinen. nen de gewassen zich te vertoonen: men
 verpoot ze dan in eenen anderen grond, die
 door

door den regen, welke in dien tyd valt, VIII. wel bevogtigd is. — Gedurende het Hoofdst. grootfte gedeelte van het jaar, is de Kaap aan geweldige stormwinden blootgesteld, die de zaadplanten zouden vernielen, en de vrugten van de boomen afflaan, zo men dit nadeel niet door het zetten van hooge fchuttingen poogde af te wenden. De Hollanders zyn zelfs bedagt geweest om dit middel ter beveiliginge van de veldvrugten te gebruiken. Zy verdeelen namelyk de velden in kleine vakken, en dekken die tegen den wind met hooge Palisfaden van eiken of andere boomen, die zeer dicht by elkanderen geplaatst zyn, als of men eene ry haagbeuken heeft, gefchikt om eenen tuin te verfieren. Zulk eene Schutting krygt door den jaarlykſchen groei eene fraayer gedaante; want men laat de ſtekken ter hoogte van vyf en twintig of dertig voeten opſchieten, zodat ieder veld als een vak op zichzelf is afgeſcheiden. — De Tuinen, opdat wy tot dezen in het byzonder wederkeeren, worden, gedurende de grootfte hette van den Zomer, verfrifcht door verkoelende wateren. In den Winter, waarin genoegzaam niets anders plaats heeft dan regen, en zelden ſneeuw of vorst, behoeft men geen konstmiddelen ter bewaringe der Planten te gebruiken.

Wegens de Vrugtboomen aan de Kaap ^{Van de Vrugtboomen.} hebben wy niet veel byzonders aan te merken. Het Land zelf brengt, gelyk wy gezien hebben, eenigen voort, die aan het zelve natuurlyk eigen zyn, en door de

VIII. Hottentotten gebruikt worden; maar de Hoofdst. Europeanen kunnen geen smaak in derzelver vrugten vinden: om die reden hebben zy boomen uit Europa en Asie derwaards overgebracht, die zulke lekkere vrugten geven dat zy, welke 'er in de drie waereldeelen van gegeten hebben, getuigen, dat zy aan de Kaap beter en smakelyker zyn dan in eenige andere plaatsen. De Europische Vrugten gaan de Kaapsche alleenlyk daarin te boven, dat men de eersten langer kan goed houden. De Boomen verschaffen daarenboven zulk eenen groten overvloed van vrugten, dat 'er, in weerwil van de nadeelen welke de winden veroorzaken, genoeg overblyft voor de Volkplanting zelve, en voor de schepen, die 'er ten anker komen. Men behoeft zelfs aan de Kaap, ter bewaringe en voortkweekinge der Boomen, zo vele voorzorgen niet te gebruiken als in de Landen, aan welken zy natuurlyk eigen zyn. Men heeft slegts de pitten der vrugten te zaayen; na verloop van korten tyd schieten dezelve wortel, en brengen de Plant te voorschyn. Een Amandel, in zynen harden dop besloten, zal, wanneer men dien aan de Kaap in den grond legt, in den tyd van zes weken uitspruiten, en zelfs een plantje doen opschieten. Wanneer men dit, na verloop van twee of drie jaren, gelyk de gewoonte is, verzet, krygt het nieuwe kragten, en wordt welhaast een boom, die alle andere boomen van die soort, in andere landstrecken, in hoogte overtreft.

Wan-

Van den
Amandel-
boom.

Wanneer men ſtek ſteekt van eenigen vrugt- VIII.
boom, ſchiet dezelve ſchielyk wortel, en Hoofdst.
wordt ten bekwaamen tyde een boom, die
voor geen en van zyne ſoort behoeft te wy-
ken, zonder dat 'er van honderd van des-
zelfs takken een enkele is, die geen vrugt
draagt. Op zulk eene wyze plant men
Perſiken, Abrikoozen, Vygen, en verſchei-
dene andere vrugten voort. De Enten,
welke men 'er op zet, krygen, na verloop
van weinige jaren, genoegzaam allen hunne
natuurlyke grootte: de vrugt, welke de
Boom in het vierde jaar draagt, zelfs zulk
een, die van buiten is overgebragt, wordt
in alle opzigten met regt uitſtekend in haare
ſoort geoordeeld.

Behalven de Tuinen van de byzondere Tuinen
Inwoneren, heeft men aan de Kaap van de
twee of drie, welke de Kompagnie heeft Kompag-
doen aanleggen, en die verdienen in nie.
aanmerking genomen te worden. ——— Vol-
gens ſommige berigten zyn omtrent twintig
Hollandsche Hoveniers, wier bekwaamhe-
den reeds bekend waren eer zy naar de
Kaap vertrokken, met het oppaſſen dier
aanzienlyke Tuinen belast geworden. Zy
werden geſteld onder het opzigt van
eenen opperſten Hovenier, die eenen aan-
zienlyken en voordeeligen poſt bekleedde.
——— Het zoude hier eene gevoeglyke
plaats zyn om wat byzonderer van deze
Tuinen te handelen: doch, om niet in
herhalingen te vervallen, wyzen wy den
Lezer naar het geen wy 'er reeds in ons
Eer-

VIII. Eerste Deel van gezegd hebben (*). Wy
 Hoofst. zullen hier alleenlyk zeggen dat de weetgie-
 rige Reizigers het genoeg hebben van 'er
 kundige Hoveniers te vinden , die zeer ge-
 negen zyn om hun alle de Planten naauwkeu-
 riglyk aan te wyzen. — In dez e Tui-
 nen worden , op kosten van de Kompagnie ,
 niet zelden nieuwe proeven aangaande den
 Landbouw genomen. Uit dezelve kunnen
 ook byzondere personen de zaden en plan-
 ten , welke zy noodig hebben , voor niet
 krygen. — Sommigen verzekeren dat die
 fraaye tuinen eindigen in grote boomgaar-
 den , in welken alle vrugten van Europa ,
 van Afrika , en eenigen van Asie , gevonden
 worden. Niets is aangener dan de ver-
 scheidenheid van gezigten , welke hier aan
 het oog voorkomen : want men ziet 'er in
 één bestek de Kastanje Appel , en andere
 boomen van kouder lugtfreken , met den
 Indischen Muskaatboom , den Kamferboom
 van Borneo , den Palm- en andere boomen
 van de verzengde lugtfreck.

Aanmer-
 king we-
 gens de
 ver-
 scheiden-
 heid van
 uitheem-
 sche
 vrugten
 aan de
 Kaap.

Uit de verscheidene berigten wegens de
 geschiktheid van den Kaapschen grond om
 velerleje vreemde Gewassen in vry groten
 overvloed voort te brengen , blykt dat *de la*
Caille te ongunstig oordeelt , wanneer hy
 zegt dat de Tuin van de Kompagnie in de
 maanden December , January , February en
 Maart byna niets voortbrengt. Hy voegt
 'er by , dat 'er maar zeer weinige Vrugten uit
 de Indien zyn : onder die , welke 'er het
 best

(*) Bladz. 65. enz.

best tieren telt hy de Guajava. Hy ge- VIII.
 tuigt dat de Pifang 'er zo min deugen als Hoofdst.
 de Ananasfen. De laatstgemelden komen Guajava.
 oorspronglyk uit Amerika. Eerst had Pifang.
 men ze naar de Oost-Indien gebragt van Ananas-
 waar zy naar de Kaap werden overge- sen.
 voerd. Men heeft 'er van dezen drier-
 leie foorten. De *Fajama* namelyk, de *Bon-*
jama, en de *Fajagna*. De *Fajama* is de
 grootfte, en om den smaak meest in agtinge.
 De vrugt is zes of agt duimen lang, en heeft
 eene tamelyke dikte. Van buiten is zy
 rood, of donker geel, maar van binnen
 is zy volkomen geel. De *Bonjama* en de
Fajagna zyn van binnen wit, en de smaak
 van de laatste heeft veel overeenkomst met
 dien van Rhynfchen wyn. ——— De *la*
Caille erkent dat 'er de Perfiken, Abrikozen, ^{Europi-}
 Vygen, Queën en Druiven, zo goed zyn als ^{sche}
 de besten in Europa; maar hy spreekt on- ^{Vrugten.}
 gunftiger van de Appelen, Peeren, Pruimen,
 Nooten, Kerfen en Oranje-appelen, die,
 volgens hem, niet veel zaaks zyn: ook ver-
 zekeret hy dat de Hazelnooten, die 'er groe-
 yen, ledige Doppen zyn, zonder Pitten.
 ——— Doch volgens de verzekering van Appelen.
Kolbe zyn 'er aan de Kaap zo vele Appel-
 boomen van allerlei foorten; dat niet flegts
 de Europeanen, die 'er wonen, uit hoofde
 van derzelve vrugtbaarheid, ryklyk van
 Appelen voorzien zyn, maar dat men nog
 daarenboven in ftaat is om ze, in groten
 overvloed, aan de zeevarenden te verkoo-
 pen. ——— Naar zyn berigt tieren 'er ^{Peeren.}
 alle de foorten van Peerenboomen zo wel
 als

- VIII. als in de Landen, waarin zy natuurlyk eigen
 Hoofdst. zyn. Eenigen derzelve zyn aan de Kaap
 uit Europa overgebragt, maar ver de mees-
 ten zyn voortgekomen van Pitten, die men
 'er in den grond gelegd heeft. Het zelfde
 Pruimen. zegt hy ook wegens de Pruimen, Nooten en
 Nooten. Kerfen, van welke laatsten hy egter aantee-
 Kerfen. kent dat zy door het klein gevogelte in zulk
 eene verbazende menigte worden geroofd,
 dat de inwoners 'er weinig van plukken.
 ——— By den gemelden Schryver vinden
 Oranje- wy ook gemeld dat aan de Kaap twee foor-
 appelen. ten van Oost-Indische Oranjeappelen zyn,
 die alle andere foorten in grootte te boven
 gaan. Onder dezen vindt men 'er, welke
 vyf of zes duimen middellyns hebben. De
 bladeren van den boom zyn rond, vry
 groot, en omringd van andere kleiner bla-
 deren. De bloeifems van denzelven zyn
 wit, even als die van den gemeenen Appel-
 boom, en geven eenen aangenaamen reuk
 van zich. De Vrucht is gevlaakt, even als een
 Tygerhuid, uit welken hoofde de Indianen
 haar *Mosthan*, dat is *Tyger-Oranje* noemen.
 De schil is dik en sponsagtig, het geen haar
 zeer geschikt maakt om gekonfyt te worden.
- Meloe- ——— De Spaansche Meloenen, welke de
 nen. Europeanen aan de Kaap Spaansch Spek
 noemen, zyn 'er, volgens het getuigenis
 van *Kolbe*, zo goed als in Spanje zelf,
 schoon *de la Caille* beweert dat 'er zelden
 eene goede Meloen gegeten wordt, dewyl
 het Zaad reeds in het derde jaar, nadat het
 uit Europa is overgebragt, verbastert. Wy
 zullen dit Hoofdstuk besluiten, met aan te
 mer-

merken dat de Kaap, volgens het getuigenis van luiden, die 'er gewoond hebben, VIII. Hoofdst. vele uitnemende Vrugten voortbrengt; dat eenige weinigen als Braamboisen, Kruisbesfen en Aalbesfen 'er niet aarden; doch dat egter de Gouverneur, wanneer hy, omtrent het einde van February of het begin van Maart, het Scheidmaal geeft aan de Kapiteinen van de Retoervloot, en aan andere luiden van aanzien, vrugten van alle de waereldsdeelen op zyne Tafel heeft. — *De la Caille* heeft derhalven, naar het oordeel van velen, ongunstiger wegens de Kaapsche vrugten gesproken dan zy verdienden. — Hy erkent egter, gelyk wy reeds zagen, in sommige opzigten, de vrugtbearheid der landstreke. Schoon hy zegt dat de vlakten bedekt zyn met een onvrugtbear Zand, vervuld met ruigte, daar men naauwlyks door kan komen; dat de meeste woonplaatfen zonder water en zonder hout zyn, voegt hy 'er by, dat zulks waar is wegens dat gedeelte der Volkplantinge, het welk hy gezien heeft; doch dat, volgens de berigten, dat gedeelte, het welk zich beoosten de Bergen van Stellenbosch uitftrekt, veel beter van water voorzien is, terwyl het ook goede Aarde, en geen gebrek aan Houtgewas heeft.

NEGENDE HOOFDSTUK.

Van de Aarden, Steenen, Mynen, Wateren en andere byzonderbeden tot de Natuurlyke Historie van de Kaap behoorende.

IX. **M**en heeft aan de Kaap verscheidene Hoofdst. loorten van Aarde, welke van elkanderen Verschei- verschillen, zo ten aanzien van de kleur dene verschillen, als van de hoedanigheid. De Valleien, foorten welke men bebouwd heeft, zyn zeer van vrugtbaar, en men heeft ze allen, die in Aarde. de nabuurschap van het Vlek zyn, bebouwd, uitgezonderd de Vallei van den Tygerberg, die te steenagtig is om iets goeds voort te brengen. In de andere Valleien, waarin men gezaaid of geplant heeft, is de Aarde, die hier en daar met zand vermengd is, van eene donkerroode kleur; maar op alle andere plaatsen is zy zwart, grof, en zo vet, dat de grond zelden behoeft gemest te worden

Van de Klei - aarde en derzelver gebruik. In de strek aan en omtrent de Kaap, vindt men eene meenigte van Klei van verscheidene foorten; dezelve is niet slegts van onderscheidene kleuren, maar dient ook tot verschillende gebruiken. Ecne foort is 'er, die wit is, en zich vertoont als gemengd met zilveren korrels: van deze bedienen zich de Pottebakkers. Men heeft 'er ook een foort, die grys of asch-

aschgrauw, en met iets, dat wel naar IX.
 kleine hairtjes gelykt, gemengd is. Eene Hoofdst.
 derde foort is geel of rood, en van deze
 bedient men zich tot het bakken der steenen,
 waarvan de meeste huizen aan de Kaap ge-
 bouwd zyn. Men vindt eene andere, die
 bezwangerd schynt met Yzerdeeltjes, en
 die gemengd is met kleine roodagtige steent-
 jes. Het eenigste gebruik, het welk men
 van deze maakt, is dat men ze van tyd tot
 tyd op de tuinen, de velden en by de
 wyngaarden brengt, dewyl zy den grond zeer
 vet maakt.

In verscheidene plaatsen aan de Kaap Rood en
 vindt men wit en ook rood Kryt, waarme- wit Kryt
 de de Hottentotten op de feestdagen hunne en des-
 aangezigten bestryken. De Europeanen zelts ge-
 bedienen zich van het eerste om 'er de bruik.
 muren van hunne huizen mede te wit-
 ten.

Rondom het Bad van den zwarten Berg Eene
 vindt men Aarde van eene hoog roode zeer
 kleur, welke de Schilders zeggen dat zulk schoone
 een schoon donker rood verschaft als eenige roode
 natuurlyke of gemaakte verwstof, die in Eu- Aarde.
 ropa gevonden wordt.

In de spleeten en scheuren der Rotfen Verschel-
 vindt men verscheidene zwavelagtige stof- dene
 fen. Sommige van dezelve zyn groen, soorten
 eenige wit, andere geel, en men vindt 'er van zwa-
 ook van andere kleuren. Men heeft 'er velagtige
 onder die verscheidenheid, eene soort, die stoffen,
 in grote meenigte van de kanten der Rotfen die uit
 afdruipt, zich aan dezelve vast zet, en de rotfen
 zo hard wordt dat men sterk moet slaan om druipen.

IX. 'er iets af te krygen. Eenigen beweerden dat deze stof eene soort van Joodenlym is, doch anderen spreken dit tegen, omdat zy in het geheel geen vlam vat. Volgens hun oordeel is het waarschynlyker dat zy gelyk is aan zekere stoffe, welke men op sommige Eilanden van de Archipel heeft, omdat zy, even als dezelve, het water, waarin zy gestort wordt, zwart maakt, en deszelfs oppervlakte met eene olieagtige korst bedekt. De reuk is voor het overige sterk, onaangenaam, en gelykt vry wel naar dien van pis, welke men lang heeft laten staan. Het schynt gevoeglykst haar in den rang der Olien, die uit natuurlyke steenen druipen, te brengen. Doch wat hier ook van zyn moge, het is uit de ondervinding zeker dat deze zwavelagtige stof, in warm water gesmolten, en tot het maken van een pleister gebruikt zynde, wonden heelt. De Hottentotten, die dezelve reeds lang gekend hebben, beweerden dat zy niets anders is dan de pis van Hermynen of Marmotten, met ligt stof of stuuivend zand gemengd. Zy vermengen ze met water om 'er eenen drank van te maken, die zy aan hun Vee geven. Dit mengsel verschaft een uitmuntend middel tegen verstoppingen. Het is vreemd dat de Europeanen aan de Kaap, tegen dergelyke kwalen van het Vee, geen gebruik maken van dit hulpmiddel.

Steenen. Wy zullen nu, na te hebben aangemerkt
die op dat de Kaap eenige aarde (schoon in eene
de Bergen kleine

kleine hoeveelheid) verschaft, van welke IX.
 men zulke goede Turf kan maken als dien Hoofdft.
 men in Holland brandt, verscheidene gevonden
 Waarnemingen laten volgen wegens Stee worden.
 nen, die aan de Kaap gevonden worden.
 Wanneer men de Steenen die den Tafelberg, de Bergen van Hottentotsch Holland, van Stellenbosch en Drakenstein, en meer andere hooge Bergen bedekken, beschouwt, schynt het als of de Natuur hier heeft willen dartelen. Zy zyn 'er op eene ry geplaatst, even als of zy tot een geregeld gebouw behoorden, en met eene soort van Kalk waren samengevoegd. Zy zyn zo hard als Keyen, en men bedient 'er zich ook van, wanneer men een hegt en duurzaam gebouw wil oprigten. Men heeft genoegzaam van geene andere, ter opbouwinge van het Kasteelaan de Kaap, gebruik gemaakt.

De bodem der Becken en Rivieren is ge- Steenen
 noegzaam overal met een grof zand over. in de Ri-
 dekt. De Zee werpt eene meenigte spons- vieren.
 agtige stoffen op het strand, die allen eenen
 groenen en wryfbaren steen bevatten. Men
 noemt dezelve Sponssteen.

In de nabuurschap van de Kaap zyn ver- Steen-
 scheidene groeven van steen, van welken groeven.
 men oordeelt dat zeer wel Kalk gemaakt
 zoude kunnen worden. Doch de Volk-
 plantingen zyn zo wel voorzien van Mos-
 selfchulpen, welke men ten dien einde ge-
 bruikt, dat het geheel onnoodig is hietoe
 andere stoffen te zoeken. Men doet dit des
 te minder omdat men tot het branden der

IX.
Hoofdst. Schulpn weinig houts behoeft. De hier gemelde Steenen worden niet anders gebruikt dan tot fondamenten van huizen en van andere gebouwen.

**Molen-
 steenen.** Van de groeven, waaruit Molensteenen kunnen gehaald worden, maakt men zeer weinig gebruik, omdat het uithalen van dezelve niet zonder grote moeite en kosten kan geschieden; waarom men het beter agt dezelve uit Holland te laten komen.

**Rood
 gevlekte
 Steen.** Naby de Kaap wordt eene zeer schoone groeve gevonden, die eenen donkerrooden en zeer harden steen verschaft. Dezelve heeft verscheidene blaauwe vlekken, en is doorsneden van eenemeenigte witte aderen. Wanneer deze steen bearbeid en gepolyst is, tart hy het schoonste marmer. De Gouverneur *Van der Stell* had met dezen den ingang van zyn huis aan de Kaap laten beleggen: ook was 'er de grote voortrap van gemaakt. Alles was zo glad gepolyst, en werd zo wel onderhouden, dat men 'er zich in kon spiegelen.

**Slyp- en
 Toetsste-
 nen.** Men vindt 'er ook vele Toetssteenen en Slypsteenen, welke de Zee, tegen de Rotfen aan slaande, met groot geweld, in lange en dunne brokken van dezelve afrukt. Sommigen zyn donkerbruin, anderen zwart; wanneer de eersten gepolyst zyn, maakt men 'er uitmuntende Slypsteenen van, en de laatsten dienen om als Toetssteenen gebruikt te worden

**Vuurste-
 nen.** Behalven eene meenigte van Vuursteenen, welke hier en daar langs den
 weg

weg verspreid zyn, vindt men ook in het zand, en in eenige moerasfge plaatsen, eene soort van Steenen, die Onegte Arendsteenen genoemd worden. Dezelven zyn ovaalronddig, van buiten als met roest overtrokken, en van binnen schynen zy hol, en met zand en andere stoffen gevuld te zyn. Zy hebben omtrent de grootte van Kastanjes, en worden aan liefhebbers van zeldzaamheden gezonden, die ze om hunne ongemeene ligtheid bewaren.

IX
Hoofdst.
Arendste-
nen.

De verscheidenheid van andere steenen, welke hier gevonden wordt, is zo groot, dat wy te langwylig zouden vallen, indien wy ons met derzelver optellingewil den inlaten: daar zyn 'er, die naar Slakkenhuisjes gelyken: anderen vertoonen zich als Kristal, en de verscheidenheid in den vorm, de gedaante, en de kleur der steenen is, om zo te spreken, oneindig.

Verschei-
denheid
van
andere
Steenen.

Na van de Steenengesproken te hebben, zullen wy nu tragten aan te toonen dat men, waarfchynlyk, aan de Kaap vele Mynen heeft, welke verscheidene soorten van Mynstoffen kunnen verschaffen. Wy erkennen egter dat 'er zeer weinige Mynen zyn, in welken men heeft gegraven, en dat wel om twee redenen: voor eerst omdat men gebrek heeft aan Volk ter verrigtinge van zulk eenen moeyelyken arbeid; en ten tweeden om de grote schaarschheid van hout, het geen in dit geval niet kan ontbeerd worden. — Wy zullen hier alleenlyk by voegen op wat wyze men doorgaans, zekere stellingen uit geagte Schryvers

Van de
Mynen
aan de
Kaap.

IX overnemende, de meenigte van Mynen
 Hoofdst. aan de Kaap gepoogd heeft aan te wy-
 zen.

**Zilvermy-
 nen.** Voor eerst stellen veele Schryvers dat'er
 doorgaans Mynen zyn in grote Bergen, in
 woeste Bosfchen en Wildernissen, waar Koorn,
 Wyn noch andere vrugten vallen. Deze
 onderstelling wordt bevestigd door de Zilver-
 mynen, welke men aan den Tafelberg, in
 Drakenstein en elders ontdekt heeft, en
 waaruit men groot voordeel zoude trekken,
 indien zy behoorlyk konden bearbeid wor-
 den.

**Verfchei-
 dere ken
 merken,
 die too-
 nen dat de
 Aarde
 met Erts
 bezwan-
 gerd is.** Een tweede teeken dat 'er Erts onder
 de Aarde ligt, is, dat men Steenen en Klom-
 pen vindt, die naar hunne grootte onge-
 meen zwaar zyn, of ook Droesfems van
 Kristallen of Diamanten. Dergelyke zware
 Klompen en Steenen, die roodagtig van
 kleur zyn, en witte stipjes hebben, wor-
 den in de holte van het Prinsfen-kasteel aan
 de Steenbergen gevonden. Men kan ze
 daar in grote meenigte bekomen, van welken
 sommigen eenige honderd ponden zwaar
 zyn. De Droesfem, van welken wy gewag
 maakten, is zwart van kleur, en ligt om-
 trent het warme Bad zo ryklyk over de
 aarde, dat het gantsche veld rondom 'er
 mede vervuld is, schoon boven op den top
 van den Berg niets anders dan witte en zeer
 zware Steenen gezien worden.

In de derde plaatse merken wy aan, dat 'er
 doorgaans Erts is, waar zich reeten en sple-
 ten in de Bergen, met een' witten Sulfer-
 damp, vertonen. Dewyl men nu schier in
 al.

alle Bergen aan de Kaap dergelyke reeten IX.
ontdekt, is het natuurlyk te denken dat 'er Hoofdst.
ook Erts zal te vinden zyn. Inzonderheid
ziet men eene zeer grote reet in den Ta-
felberg. Verscheidene zyn 'er in de Ber-
gen van Hottentotsch Holland, gelyk ook
in die van Stellenbosch en Drakenstein: de
Paarden- en vooral de Paarlen-berg heeft
zeer veele reeten, waaruit Salpeterdampen
opryzen, zodat men niet kan twyfelen of 'er
ook Erts te ontdekken valt.

Ten vierden vindt men aangemerkt dat
ruwe, onvrugtbare en kale Bergen zeer
geschikt zyn om Erts te voeden. Der-
gelyke zyn nu schier alle omgelegene
Bergen, die van verre zeer ruuw, on-
vrugbaar en glad voorkomen, schoon men
ze op den top met heesters en kruiden bezet
vindt.

Van het Gebergte naar Constantia (*)
gaan-

(*) Wy hebben reeds meer dan eens van Con-
stantia gesproken, en agten het gevoeglyk 'er den
Lezer een kort bericht van mede te deelen. Dit
Huis werd als eene Buitenplaats of Lusthuis
aangelegd door den Gouverneur *van der Stell*,
en naar zyne Huisvrouw dus genoemd. Verders
zegt men dat de Gouverneur *van der Stell*
zich in die strecken eene uitgestrektheid Lands
hadt toegeeeigend van omtrent drie Dageizens
in den omtrek; niettegenstaande reeds in den jaare
1668 by Bewindhebberen was besloten dat geen
Dienaar der Kompagnie eenig Land zoude mogen
bezitten. Het Huis zelf is ten Zuiden van het
Vlek,